

AZ ÓRÁN KÍVÜLI NEVELÉS LEHETŐSÉGEI A FŐISKOLAI HALLGATÓK KULTURÁLIS ÉLETÉBEN

ABKAROVITS ENDRE

A főiskolai oktatás idején nevelési törekvéseink sokféleképpen érvényesülhetnek. Magának a nevelésnek tantervileg talán leginkább biztosított formája a tantárgyakon keresztül valósul meg, s meggyőződésünk, hogy az órákon folyó oktatás, a művelés nevelői elgondolások és törekvések nélkül céltalan is. Ezért van az, hogy ezúttal is, a nevelés területeit kutatva, tekintetünk elsőnek a szaktárgyak felé fordul.

Főiskolánknak ugyanakkor van egy sajátos, minden hallgatójára kötelező tantárgya is, amely minden bizonnyal leginkább van hivatva tisztázni hallgatóink előtt a nevelés legkülönbözőbb problémáit: s ez a pedagógia, a nevelés tudománya. Ám ez a tantárgy valójában már sokkal messzibb távlatok felé mutat: a leendő pedagógus jövőbeli feladatait kutatja, s hallgatónk a nevelő tevékenységnek itt már inkább alanyaként, mint tárgyaként jön számításba.

Egy iskolában sok mindennek lehet nevelő hatása. Nevel az oktatók példamutatása, a KISZ, nevelnek az iskola és a kollégiumok paragrafusokba foglalt rendszabályai, nevel a tárgyi környezet, a tanterem, a város múltja, történelmi levegője stb. A nevelésnek számtalan lehetősége kínálkozik a hallgatók tanítási órákon kívüli kulturális életében: az iskolai ünnepélyek előkészítése során, s magukon az ünnepélyeken,* a szakesteken, a szakkörökben, a klubélet különféle formáiban, ankéteken, az irodalmi színpadok próbáin, a kollégiumi élet sokféle megnyilatkozásában. Összefoglaló néven talán kulturális rendezvényeknek nevezhetnénk ezeket az alkalmakat. Benne a nevelési lehetőségek sokszínűek és szétszórtak, a ráhatás területei egymásba kapcsolódnak, s jelentkezésük is sokszor csak alkalomszerű. Van azonban valami, ami sokféleségükben is közös nevezőre hozza ezeket a rendezvényeket. Ha kívül is esnek a tantárgyak keretén, s nincs is tantervileg rögzített anyaguk, — az életszükséglet hozta őket létre és iskolánk sajátos jellege. A tanítási órákon megtörténik a tudatformálás, az ismeretek átadása,

* Az iskolai ünnepélyekkel külön cím alatt foglalkozunk.

de az első igazi élményeket és tanulságokat későbbi hivatásukhoz itt szerzik meg hallgatóink. Az elmélet itt kezd átmenni a leendő pedagógus mindennapi gyakorlatába: hallgatóink ezeken a rendezvényeken válnak maguk is cselekvő személyekké. A kulturális élet e találkozásain a hallgató nem álcázottan jelenik meg tanára előtt, hanem természetes közvetlenséggel. Könnyebben tárja fel önmagát és problémáit, s mesterkéietlen felénkfordulásában nem egyszer nyilatkozik meg részéről az irányító, a jóbarát keresése: tanár és hallgatója talán itt kerül igazi emberközelségbe.

Természetesen, mindezzel nem akarjuk azt mondani, hogy e kulturális rendezvényeken a nevelésnek minden tennivalója megmutatkozik. Ezek az alkalmak nem pótolhatják a nevelés egyéb területein folyó munkát, de bizonyos nevelési problémák és feladatok talán éppen ezeken a találkozásokon tárulnak fel előttünk a legjellemzőbben és legszemléletesebben, s bizonyos, hogy megnyugtató megoldásukra is nem egy lehetőség kínálkozik.

Főiskolai hallgatóink órákon kívüli kulturális élete sokszínű, gazdag és eleven. Ugyanakkor az az érzésünk, hogy e kulturális élet, mint nevelési terület, meglehetősen elhanyagolt, vagy legalábbis nem eléggé kiaknázott.

Egy további hiányosság az, hogy e rendezvényeknek inkább csak mint a kulturális nevelés alkalmainak tulajdonítunk jelentőséget, pedig mennyire átfogják ezek pl. az erkölcsi nevelés területeit is, hiszen a közösségi, a szocialista hazaszeretetre, proletár nemzetköziségre, szocialista humanizmusra való nevelésnek — hogy csak legfontosabb feladatainkat tekintsük —, szinte kiapadhatatlan forrásai lehetnek.

Egy másik tévedésünk, hogy az ifjúsági rendezvényekben, kulturális megmozdulásokban az önkéntességet és az ifjúsági irányítást túlságosan is hangsúlyozva, bizonyos egyoldalúsággal értelmezzük ezt a spontaneitást, mintha az a mi felmentésünket is jelenthetné a velük kapcsolatos konkrét tennivalók vagy éppen a felelősség kötelezettsége alól.

Hallgatóink lelki sajátosságainak, egyéni adottságainak ismerete, a kialakítandó ember — mint nevelési cél — állandó szemmel tartása mellett alapvető feladatunk a nevelés lehetőségeinek mennél teljesebb feltárása.

Eddigi tapasztalataink hasznosításának szándékával ehhez a munkához szeretnénk az alábbiakban néhány jószándékú tanácsunkkal, ötletünkkel hozzájárulni.

Szakestek

Az órán kívüli közösségi életnek egyik legkedveltebb formája főiskoláinkon a szakest. Talán azért, mert aránylag ritkán kerül sor megrendezésükre, — azért olyan nagyon vártak ezek a rendezvények, de az is lehet, hogy abban van igazság, amit egyik hallgatónőnk jegyzett meg a szakestekkel kapcsolatban neki feltett kérdésemre: „Itt végre megmutathatjuk, mit tudunk!”

Kétségtelen, hogy a szakesteknek teljesen kötetlen programja sokféle lehetőséget ad a tehetségek érvényesülésére, hiszen a műsorösszeállításról a rendezés legapróbb mozzanataig itt minden az ifjúság kezdeményezésén, illetve kivitelező munkáján nyugszik.

A szakestek általában a szórakozás jegyében és szándékával születnek meg, de a szórakoztató jellegű műsorszámok közé bőven kerülnek olyanok is, amelyek alkalmasak a hallgatóság általános, vagy éppen szakműveltségének a gazdagítására is. Minthogy az esték megrendezője mindig egy bizonyos szakcsoport, a műsor általában magán visel bizonyos szakjellegét. A bemutatásra kerülő számok azonban akárhányszor komoly irodalmi értéket képviselnek, ugyanakkor jóleső érzés látnunk a hallgatók művészi ábrázolásra irányuló komoly törekvését is. Szeretik görbe tükörben bemutatni az iskolai és kollégiumi élet nem egy fonák-ságát, s jellemző, hogy míg a múltban inkább csak tanáraikat vették előszeretettel tollhegyre, ma már egyre inkább tudnak és mernek önmagukkal is szembenézni, s a szatíra tükrében rajzolják meg önnön fogyatkozásaikat is.

A szakesteket rendező egyes szakok között nemes vetélkedés fejlődik ki. Minthogy a rokonszakot is meghívják az estre, alkalom nyílik az egyes szakok közti barátság elmélyítésére is. Közben a hallgatók jártasságot szereznek az előadások technikai megrendezésében is. Tekintve, hogy csak a legegyszerűbb eszközökre hagyatkozhatnak, megtanulnak klubmegoldásokkal (színpad nélkül) is művészi hatást elérni és saját ötletességükre támaszkodni. A műsort követő kedélyes együtt-lét során megtanulnak fehér asztal mellett, kulturált módon szórakozni. De kiváló lehetőségük nyílik hallgatóinknak e szakesteken arra is, hogy tanáraikhoz közelebb kerüljenek.

Hiányossága ma még szakestjeinknek — sok hallgatónk megítélése szerint —, hogy bár ezek a rendezvények a legnagyobb népszerűségnek örvendenek —, az előkészítő munkából, a tényleges szerepvállalásból mégis csak kevesen vesznek ki részüket. Néhány lelkes és minden terhet vállalni kész hallgatóval szemben ott áll a túlnyomó többség passzivitása, azoké, akik a műsoroknak kétségtelenül hálás nézői, s akik buzgó táncosok is, de ennél többre már nem hajlandók. Nagyon követésre méltó e tekintetben az ének-zene szak szakestjeinek példamutatása, ahol már meghonosodott szokás, hogy a szakesten mindenkinek kell valamivel szerepelnie. Csak ilyen lelkes hozzáállás és egyetemes aktív bekapcsolódással töltheti be a szakest a maga hálás szerepét.

Szakkörök

A szakkörök közel állanak a szaktárgyi kiképzéshez, mégis úgy tekinthetjük ezeket, mint a szakismeretek elmélyítését is célzó, de önkéntes ifjúsági tömörüléseket, hiszen a részvétel bennük nem kötelező, s munkarendjük a tagság önállóságának szabad teret ad.

A gyakorlat azt mutatja, hogy elsősorban azok a szakkörök vonzzák a hallgatókat, amelyekben lehetőségük nyílik valamilyen kedvtel-

süknek, vagy éppen nemes szenvedélyüknek a kielégítésére. A szakköri forma jellemző vonása, hogy általában tartós, s nem időszakai jellegű: résztvevőinek köre meglehetősen állandó, s azok aktív, gyakorlati közreműködésére épül. Ezek a körülmények mind a műveltségfejlesztés, mind a nevelés szempontjából igen kedvezőek. Az önkéntességen alapuló öntevékenység lehetővé teszi egy bizonyos területen az ismeretek alapos elmélyítését. Ugyanakkor ennek a tudományos munkának nevelőhatása is érvényesül, s az itteni tevékenység a pedagógusképzésben is részt vesz, s hallgatóinkat egvőb vonatkozásban is előkészíti a gyakorlati életre. Történelemszakosaink helytörténeti szakköre pl. miközben bevezetést nyújt a tagoknak a helytörténeti kutatás munkájába, egyúttal a lakóhelyhez, a szülőföldhöz való ragaszkodást is mélyíti bennük, s arra neveli rá őket, hogy bárhol is legyen majd munkahelyük, keressék és találják meg lakóhelyüknek mint földrajzi egységnek, tájnak a hazai föld nagy egységébe való beletartozását, s lássák meg mindenkor lakói napi munkájában a nemzeti múlt történetének szerves folytatását, s az egyetemes munkából rájuk eső részt.

Filmesztétikai szakkörünk jellegénél fogva elsősorban a filmművészet esztétikáját tanulmányozza. De amikor pl. éppen a folyó tanévben kisfilmet forgatnak a főiskolai élettel kapcsolatban „Illik, nem illik?” címen, a szakkör esztétikai kutató tevékenységével már közvetlenül tapad a mindennapi élet gyakorlati kérdéseire. Félévenként megrendezett „lengyel napjai” nemcsak a lengyel nép kultúrájába, művészetébe engednek bepillantást, de jó szolgálatokat tesznek a lengyel-magyar barátság, s egyáltalán a proletár internacionalizmus ügyének is, akár csak a történelmi szakkör külföldi útjai, vagy az orosz szakkör irodalmi évfordulók alkalmából megrendezett emlékműsorai.

A nagy lehetőségek realizálása azonban egyáltalán nem könnyű dolog szakköreinkben. A közösség formálása mellett a nevelő és ismeretgyarapító munkát egyének szerint is differenciálni kell. Ezért fontos, hogy egy-egy foglalkozási csoportnak ne legyen sok tagja, hogy így a szakkörvezető egyénileg is foglalkozhasson a kör tagjaival. De pusztán a szakkörvezetés is nagyfokú nevelői tudást és sok módszertani tapasztalatot igényel. A legfontosabb módszertani elv a szakkörvezetésben, hogy az oda belépők nem egyszer kezdetleges igényeit és ismereteit a szakköri munka rendszeresen és módszeresen fejlessze tovább, még hozzá nem előadásokkal, nem tanítással elsősorban, hanem általuk, az ő közreműködésükkel végrehajtott közös munkálkodással. A gyakorlati jelleg éppen ezért méreteiben nem egyszer döntő szerepet kap a szakköri foglalkozásokon. A gyakorlati munka viszont csak akkor lesz eredményes, ha egyrészt szívesen végzik, mert vonzó, és látják távlatát és célját, másrészt akkor, ha e gyakorlati munka során felvetődő kérdések elméleti vonatkozásai is feltáruhnak hallgatóink előtt: ezért kell a szakkörvezetőnek újra és újra rámutatnia a tények, jelenségek mögött húzódó összefüggésekre. Így lesz a szakköri munka folyamatos: az egyik probléma hozza a másikat, s ha a szakkörvezető a szakköri tagsággal

együtt valóban vonzó munkatervet tud összeállítani, az elmélet és gyakorlati munka egységében megvalósuló művelődés és nevelés feltétlenül meghozza a maga gyümölcsét.

Színjátszó csoport — Irodalmi színpad

A színjátszás mint kulturális tevékenység, szinte a legrégibb időktől végigkíséri az emberiség történetét, a magyar dráma fejlődéstörténete meg egyenesen az iskolai színjátszásban gyökerezik. A színjátszás egyik igen jellegzetes formája ma az irodalmi színpad. Mint iskolai színjátszó csoport „az irodalmi színpadi együttes olyan önkéntes ifjúsági csoport, mely az irodalom, a művészet szeretetétől indítva az iskolai órákon kívüli időben bizonyos többletmunkára vállalkozik: az irodalmi nevelés és önevelés szolgálatára.” (Kövesi Józsefné: Az iskolai irodalmi színpadok munkájáról. 11. l.)

Munkája és jelentősége részben befelé hat, a tagság felé, részben kifelé irányul. Egyik feladata a műélvezet képességének a fejlesztése. Elirányítást ad a színházi élmények aktív, eleven értékesítésére, feldolgozására, elmélyítésére. Egy-egy közösen meglátogatott színházi előadás közös megvitatása során nemcsak magával az írói alkotással ismerkednek meg a kör tagjai, de megismerik a színház tartozékait, a színrevitel körülményeit, a dráma elemzésének módszereit; érdeklődésük megnő a drámák olvasása iránt, és többen járnak színházba is.

A *belső nevelési* munka a vezető pedagógus legsajátosabb területe; neki kell az együttest átfognia, eszmeileg irányítania.

Nevelőmunkája kettős: *elméleti*: eszmei-világnézeti és esztétikai nevelés, az általános műveltség fejlesztése, a hallgatók irodalmi ismereteinek bővítése, ízlésük formálása, a fogékonyság felkeltése az esztétikum, a valóságnak a művészi szépben való megjelenési formája iránt, és

gyakorlati: a versmondás alapvető készségeinek: a helyes kiejtésnek, szép magyar beszédnek, az előadói magatartásnak a kialakítása, ami egyaránt jelent beszédkulturát és mozgáskulturát.

A művészi előadásra való felkészülés szükségessé teszi az irodalmi mű megértését és átérzését. „Az előadó, a szavaló, miközben a mű tartalmi és formai értékeit tolmácsolja, saját viszonyát is kifejezi a műhöz, ugyanakkor a művészi előadás fejleszti saját nyelvi kultúráját is: természetesebbé, kifejezőbbé, elevenebbé és meggyőzőbbé teszi beszédét.” (Ágoston: A pedagógia elmélete. 217. l.)

A kellő szabadság, de ugyanakkor a szükséges irányítás megfelelő aránya, a komoly és derűs témájú foglalkozások váltogatása, a módszer változatossága, az újnak szüntelen, de nem öncélú keresése, a tervszerűség a munkában, — mindez vonzóvá teszi a foglalkozásokat, ébren tartja az érdeklődést, és arra nevel, hogy más vonatkozásban is megjelenjenek a kör tagjai többletmunkára vállalkozni.

Az előadásra való előkészület során sok lehetősége van annak, hogy

hallgatóinkban erősítsük a munkához való helyes viszonyt. Jó előadás csak lelkiismeretes felkészüléssel lehetséges. Ne engedjük kialakulni a felületes felkészüléssel olcsó tapsokra vadászó szellemet. Azt is meg kell értetnünk hallgatóinkkal, hogy a művészethez még nem elég a tehetség: rengeteg munka is kell hozzá!

Különösen kezdeti időszakban ne a „fellépés” legyen a cél, hanem a belső, elmélyedő munka. A tagok önbizalmára egy elhamarkodott sikertelen szereplés igen káros hatású lehet. Az a helyes, ha előbb szűkebb baráti környezetben szerepelnek, és bírálatot is kapnak a hallgatók. A kritikát magát is vitassák meg, zárt körben, csak tagok jelenlétében és mindig őszintén. Az irodalmi színpad foglalkozásain hallgatóink útmutatást kapnak színjátszó csoportok szervezésére, a velük való foglalkozás módjaira is. A színpadi dráma ma is a legkedveltebb és legközvetlenebb hatású irodalmi műfajok közé tartozik, viszont az igények is egyre nőnek vele szemben. Ma már a legkisebb faluban sem lehet akár-mivel kiállni.

A színpad egyaránt eszköze az ismeretterjesztésnek és a szórakoztatásnak, a *népművelésnek* pedig ma is leghatásosabb fóruma. Ez utóbbi vonatkozásban az irodalmi színpad főként azért érdemel figyelmet, mert az értelmi és érzelmi nevelést egységben oldja meg, szórakoztatva közöl tudnivalókat, hatásosan, szuggesztíven. Másik nagyon figyelemre méltó jelentősége, hogy mint színjátszási megoldás rendkívül mozgékony, kevés költséggel jár, ezért eljuthat a legtávolabbi vidékekre is, munkásszállásokra, tanyákra, községekbe vagy üzemi kultúrotthonokba, anélkül, hogy ez a „leegyszerűsített forma” a tartalmi és művészi mondanivaló rovására menne. Ma, a televízió korában, s amikor a hivatásos színészek „tájéoló” előadásai a legeldugottabb faluba is eljutnak, a műkedvelő színjátszás valóban nehezen kelhet versenyre a „hivatásosakkal”, viszont sokszorosán megnő az irodalmi színpadok jelentősége, s a pedagógusoknak népművelő munkájukban éppen erre a járható útra kell ráállniuk.

Sokszor tapasztaljuk, hogy a pedagógusokban megvan a hajlam, sőt a lelkesedés is a legkülönbébb tárgyú műsorok rendezésére, csak éppen a műsortervezés, az összeállítás készsége hiányzik belőlük. Gyakori hiba, hogy a műsorok összeállítói csupán a tartalmi elemek válogatásával törődnek, s megelégednek arról, hogy a jól válogatott téma sem jut el a maga teljességében a közönséghez bizonyos formai elemek hiánya esetén. A művészi műsorok előkészítésének mindig kettős feladat megoldására kell ráépülnie: meg kell oldani a tárgyi anyag egységét, de ugyanakkor a tárgyi anyaggal összhangban tudatosan élni kell bizonyos formai elemek alkalmazásával, elsősorban pedig nem lehet figyelmen kívül hagyni a nevelői és lélektani hatások előfeltételeit. Rendkívül fontos hatás szempontjából a műsor felépítése, szerkezeti arányossága, gondolati egysége, az értelmi és érzelmi hatások ügyes elrendezése, a figyelem- és érdeklődéskeltésben megnyilvánuló fokozatosság, a vizuális és auditív hatások összhangja. A színjátszó tevékenység érzelmfejlesztő, nemesítő hatása egyébként is megszívlelendő, hiszen a

művészet a világ megismerésének olyan eszköze, mely különösen az emberek érzelmi, hangulati befolyásolásával éri el a hatás legmagasabb fokát.

A legszükségesebb alapismeretek elsajátításához is sok gyakorlat kell, s főképpen szakember tervszerű irányítása. Hallgatóinknak mind- ebben nagy segítségükre lehet az irodalmi színpadokban folyó munka.

A nyelvi igényességről

Itt szeretnénk szóvá tenni egy nagyon fontos kérdést: a nyelvi igényesség kérdését. „A műveltség egyik értékes és fontos megnyilatkozási formája, illetőleg velejárója a nyelvi igényesség... Ugyanakkor a nyelvi igénytelenség melegágya az ízléstelenségnek, mindkettő pedig velejárója a műveletlenségnek, a szellemi pallérozatlanságnak.” (Dr. Bakos J.: A nyelvi műveltség fejlesztése a kulturális nevelőmunka területén. Felsőoktatási Szemle, 1956. 7–8. sz.)

Ha hallgatóink írásbeli beszámolóit, vizsgadolgozatait nézegetjük, vagy szóbeli feleleteiket, gyűléseken való felszólalásaikat figyeljük, bizony megállapíthatjuk, hogy akárhánynak nyelvi megnyilatkozása valósággal tárháza a kifejezésbeli rendellenességeknek. (Nem is szólva a hallgatók egymás közti beszédmódját nagyon is jellemző zsargonról!)

Sok a frázisszerűség, az üres szövegek hangoztatása hallgatóink beszédében és írásaiban. Nem tudják azt, hogy a „frázis általában fárasztó, de tartalmatlan is, mert éppen a lényegről tereli el a figyelmet.” (Dr. Bakos: i. m. 403. l.)

Mindenkinek szüksége van szép magyar beszédre, de kétszeresen kíváncsi ez a pedagógus esetében. Színjatszók csoportjaink megfelelő irányítás esetén még adhatnak lehetőséget bizonyos beszédpedagógiai és beszédtechnikai gyakorlatok alkalmazására, a színjatszók beszéd- és előadókultúrájának mélyítésére. De ez a csoport csak kisszámú hallgatót foglalkoztat... Meg kell találnunk az alkalmakat, hogy minden leendő pedagógushoz szólhassunk a szép magyar beszéd kellékeiről, a szóbeli előadás művészetéről és gyakorlatáról. Ezért szélesítenünk kell főiskolánkon a jó magyar kiejtés, a szép magyar beszéd gyakorlásának versenyszerű alkalmait, mint amilyenek a szavalóversenyek, vagy a szónoki beszéd előadóversenyek; mindent el kell követnünk, hogy ezeken ne csak magyar-szakosok vegyenek részt... Tehetséges hallgatóink házi „szerzői estjein” a tartalmi mondanivaló értéke mellett legyen becsülete és elismerése a szerző, az előadó vagy éppen a bírálók beszédmódja szép nyelvi megformálásának, a szép beszédre való törekvésének is... Többet kell törődnünk nyelvünk zenei, akusztikai elemeivel. Jó szakemberek bevonásával, modern technikai eszközök (hanglemez, magnetofon) felhasználásával bővítenünk kell hallgatóink fonetikai ismereteit... Énekkarunk tagjait az eddiginél is több fonetikai, nyelvi, beszédpedagógiai ismerettel kell ellátnunk, mert „hiábavaló a kellemes, szép hang, ha egyszer annak hatását lerontja a hibás kiejtés vagy az érthetetlen prozódia.” (Dr. Bakos J.: i. m. 405. l.)

Sok hallgatónk azért nem beszél szépen, kifejezően, felhasználva a szóárnyalatokat és a szavak hangulati tényezőit is, mert szegényes a szókincse. Ennek fő oka a legtöbb esetben az, hogy keveset olvasnak. Értessük meg velük: ha sokat olvasnak — elsősorban szépirodalmi műveket — az írói szóhasználat, kifejezésmód — legalábbis annak egy része, észrevétlenül átvándorol a saját nyelvkészletükbe, s föltétlenül gazdagítani fogja szókincsüket. Hassunk oda, hogy élve a legkülönbözőbb kulturális rendezvények adta lehetőségekkel, szerepeljenek menél többet nagyközönség előtt, mert a nyilvános szereplés, a közönség jelenléte és ellenőrzése a legjobb ösztönző és fegyelmező erő ahhoz, hogy mondanivalóik nyelvi megformálásával, s magával a szép előadással is többet törődjenek.

Klubok

Kluboknak általában a társas időtöltéshez alkalmat nyújtó intézményeket szokás nevezni. Főiskoláinkon legfeljebb klubszerű foglalkozásokról beszélhetünk, pl. szakesteken, szakköri foglalkozások keretein belül, de rendszeres klubélet tulajdonképpen nincs. Ez idő szerint még hiányzik ehhez mindenekelőtt a megfelelő helyiség.

A tapasztalat azt mutatja, hogy még ott is, ahol a szükséges tárgyi feltételek megvannak, nevelő-, művelő hatások nélkül a klub nem teljesíthet komolyabb funkciót, s határozott program nélkül élete elsorvad. Főiskoláinkon is meg kell teremtenünk — még ha szerényebb formában is — a klubéletet, de benne föltétlenül ki kell majd alakítanunk az irányítottság és az öntevékenység összhangját, s ki kell alakítanunk azt a kulturált környezetet, melyben hallgatónk jól érzik magukat.

Az ily módon megszervezett klubnak kettős feladata lehet majd: 1. közösség formálás; 2. érdeklődéskeltés, illetve látókörtágítás. Az elsőnek az alapját a közös programok adhatják meg, míg a látókörtágítás tulajdonképpen ismeretterjesztés, de klubszerű megoldásokkal: élménybeszámolók, közös zenehallgatás, ankétek, fejtörő-játékok, vetélkedők, aktuális problémákkal való foglalkozás, időszerű társadalmi vagy politikai témák megvitatása, új könyvek ismertetése stb. Mindez egyszerre ismeretgyarapítás, véleményformálás és ízléscsiszolás is.

Kollégiumi estek, szobaestek

A kollégiumok sokszínű életéből két olyan rendezvény-formát szeretnénk bemutatni, amelyet különösen sok nevelő-tartalommal lehet megtölteni.

A *kollégiumi estek* a kollégiumi lakók összességének közös rendezvényei. Kíváncsok, hogy e rendezvények programját már tanév elején a kollégium vezetősége és a hallgatók közösen összeállítsák. A közös tervezés biztosítja, hogy a hallgatók ezeket a rendezvényeket a maguk ügyének tekintsék. Ez biztosítja a munka tervszerűségét is, s teszi lehetővé, hogy műsoraik változatosak legyenek, s a különböző nevelési, po-

litikai, társadalmi problémák, s a diákélet problémái arányos elosztásban kerüljenek műsorra. Ezeknek a kollégiumi esteknek nemcsak tematikája, de kivitelezési, megrendezési formája is igen sokféle lehet: tanári előadásoktól kezdve meghívott vendégek élménybeszámolóin folytatva, a vidám, tarka műsorok összeállításáig a kulturális nevelésnek sokféle változatával találkozhatunk itt. Ezek az esték — akárcsak az iskolai szakestek — egyúttal a közösségi nevelésnek, az udvariasságra szoktatásnak, a fehér asztal melletti kulturált viselkedésnek, a nemes szórakozásnak is kitűnő alkalmai. Azzal, hogy a kollégiumi lakók a városban kívül lakó társaikat is meghívhatják estjükre, e rendezvények a barátkozás egészséges formáinak kialakulására is jó hatással vannak, s elejét veszik annak, hogy a kollégisták és kintlakók között valami elkülönítő válaszfal épülhessen ki. Alkotókészségű hallgatóink foglalkoztatására, tehetségük kibontakoztatására kollégiumaink „szerzői esteket”, felolvasó, előadóesteket, eredeti alkotásaikból kiállításokat rendeznek. Kössük össze ezeket a rendezvényeket vitákkal, nyilvános bírálatokkal. Ezek tudatosítják a sokszor felületes benyomásokat és ösztönös értékeléseket, illetve korrigálhatják azokat.

A kollégiumi ún. *szobaestek* egy-egy szobának, illetve az ott lakó csoportnak intimebb, meghittebb, közvetlenebb, szabályos időközönként megismétlődő rendezvényei. Formájuk ezeknek is sokféle lehet, de általában a kötetlenebb eszmecsere jellemzi őket. Előadóként tanárok, meghívott közéleti személyek szerepelhetnek, de akárhányszor az előadó, a tárgyként kitűzött fejtegetés elindítója, vagy a vita levezetője is a hallgatóság soraiból kerül ki. A kollégisták között végzett véleménykutatásunk arról győzött meg, hogy ez utóbbi megrendezési forma kevésbé szerencsés. Nemcsak a szükséges fegyelem hiányzik ilyenkor, de a hallgatók maguk is érzik, hogy egy élettapasztalt „külső” előadó mindig többet és érdekesebbet tud mondani számukra, mint a legképzettebb iskolatársuk. Bár ezek a szobaestek igen jó alkalmak a politikai nevelésnek, mégis igazat kell adnunk kollégiumi hallgatóinknak, akik szinte egyöntetűen úgy nyilatkoznak, hogy a szobaesteken túl sok a politikai téma. Arra kell törekednünk, hogy olyankor is, amikor politikai témákról beszélünk nekik, száraz elméleti fejtegetések helyett — amelyekben bőven van részük az iskolai előadásokon —, tegyük ezeket a politikai eszmecseréket is színesekké, élményszerűekké. Negyedéves kollégistáink ma is lelkesedve beszélnek arról, milyen élmény volt számukra, amikor néhány évvel ezelőtt, a Tanácsköztársaság évfordulóján kollégiumi estjükre egy igazi 19-es „szemtanú” jött el közéjük, beszélt nekik tanácsköztársasági élményeiről, és nekik is alkalmuk volt kérdéseket feltenni. Vagy száraz országfejlesztési statisztikai adatok ismertetésénél mennyivel hatásosabb volt az, amikor egy alkalommal a város tanácselnöke látogatta meg őket, beszélt nekik a városfejlesztési politikáról, s egy város fejlődési lehetőségein keresztül csillantatta meg előttük a szocialista országépítés távlatait.

Mennél közelebb jutnak hallgatóink az államvizsgához, annál inkább izgatja őket a rájuk váró élet: a tanítói hivatás. Ezért fogadnak

szívesen és szeretettel minden olyan előadást vagy beszélgetést, amelynek tárgya az ő leendő életük: hogyan illeszkedjenek majd be új környezetükbe?, hogyan építsék ki kapcsolatukat a szülőkkel?, meddig mehetnek el a falu egyszerű embereivel való barátkozásban? A tekintély kérdése, a falu nyújtotta kulturális és szórakozási lehetőségek stb. — mind olyan problémák, amelyeknek őszinte megtárgyalása rengeteg nevelő lehetőséget rejt magában, s amelyért mindig hálások lesznek hallgatóink. Olvassunk fel nekik beszámolókat végzett hallgatók tollából, teremtsünk lehetőséget régebben végzetek személyes beszámolóira, hirdessünk pályázatokat a pedagógus hivatást elmélyítő, s megszeretető alkotásokra (rajz, festmény, vers, novella), e pályázatokra beérkezettek közül néhányat legalább közösen is beszéljünk és vitassunk meg.

Egyre inkább izgató problémájuk hallgatóinknak: a fiúk és lányok kapcsolatának kérdése is. A biológiailag érett ifjú vagy lány természetes jelentkezése az, amikor többet akarnak tudni erről a témáról. Az élettárs-keresés egyfelől, a felgyülemlett energiák kérdése másfelől az, ami egyre inkább fokozza kíváncsiságukat. Mit engedhetnek meg maguknak és egymásnak az eljegyzés, illetve a házasságkötés előtt? A velük folytatott beszélgetések arról győzhetnek meg bennünket, hogy pl. ebben az igen fontos kérdésben teljes a bizonytalanság, a határozatlanság, ugyanakkor azzal is számolnunk kell, hogy ez a kérdés csak alapvető világnézeti, erkölcsi-esztétikai állásfoglalással kapcsolatosan tárgyalható. Éppen az állásfoglalás az, amihez szükség van a mi irányító közreműködésünkre.

És ott van egyéni, magán- és diákéletünknek számtalan problémája, a bennük levő rengeteg kérdőjel, amelyre várják a mi válaszunkat. Használjuk ki jobban ezeknek a szobaesteknek nagyszerű lehetőségeit, adjunk engedélyt arra is, hogy a bátortalanok név nélkül, írásban is eljuttathassák hozzánk megválaszolandó problémájukat, s ne sajnáljuk a fáradságot és időt, hogy egyénenként is elbeszélgessünk hallgatóinkkal. Segítsünk nekik problémáik megoldásában, hogy egyszer ők is ugyanilyen segíteni-akarással közeledjenek majd a rájuk bízott gyermekek felé.

A kulturált magatartásról

Valamikor, ha szóba került a kulturált magatartás kérdése, a „gyermekszobát” emlegették, amelynek megléte vagy hiánya döntötte el, hogy kulturáltnak nevezhető-e az illető magatartása, vagy sem. Könyveket írtak az ún. úriemberről, miközben a legfőbb törekvés az volt, hogy az „úri szalonokból” kirekesszék a dolgozó embereket. Aztán eljött az az idő, amikor átestünk a másik végletbe. A múlttal együtt elvetettek sok mindent, — az illemszabályokat is. Azt állították, hogy az etikett kispolgári csökevény; a társadalmi fejlődést egyesek úgy értelmezték, hogy az a fesztelenségnél is több: szabadosság az emberek közti érintkezésben, s ekkor borotvátlanul, gyűrött ruhában és nyakkendő nélkül kezdtünk járni munkahelyünkre, — az iskolába is. Azóta rájöt-

tünk, hogy az etikett nem felesleges cicoma, az udvariatlanságnak semmi köze a szocialista öntudathoz. Rossz modor, elhanyagolt öltözet, nevetlen beszéd, illetlenség, — semmiképpen sem pozitívum, s a legkevésbé sem jelent haladó gondolkozást.

Ha ma jó modorról, az egymás közötti érintkezés kívánatos formáiról, követelményeiről beszélünk, akkor mindenképpen elítéljük a múltnak legkülönbébb túlzásait. De az udvariatlanságot, az ízléstelenséget is.

A szocializmus építése nemcsak gazdasági, de tudati síkon is folyik. Ezért fontos az emberek világnézetének formálása, új szokások és viselkedés-módok kialakítása. Ez a formálás a közösségben folyik, amelyben azonban az egyén nem színtelenedhet el, „a közösség az egyénben új, magasabbrendű etikai-esztétikai tartalmú érzelmeket fejleszt, nemesebb életvezetésre nevel, s kulturáltabb magatartás-formákat alakít ki.” (Dr. Borbély Andor: Hallgatóink kulturált magatartása. Felsőoktatási Szemle, 1958. 3. szám.) Az illem, az illendőség szokásai együtt járnak a kultúra, a civilizáció fejlődésével, de mindig szükség van rájuk.

Főiskolás fiatalságunknak kétféle szempontból is foglalkozniuk kell a kulturált magatartás kérdéseivel: elsősorban önmaguk helyes viselkedésének kialakításáért, másodsorban pedig azért, mert nekik — mint leendő pedagógusoknak — példát kell adniok tanítványaiknak, meg kell őket tanítaniok a szocialista együttélés szabályaira. Ahhoz azonban, hogy a művelt magatartás ne válhasson üres külsőséggé bennük, első-sorban meg kell értetnünk hallgatóinkkal a kulturált viselkedés (etikett) és az etika szoros összetartozását. „Az etika azokat a szabályokat foglalja magába, amelyek az embereknek az emberekhez, a hazához, a munkához való viszonyukat szabályozzák; az etika azt mondja meg, milyeneknek kell lennünk. Az etikett az emberekkel való mindennapos érintkezési formáknak, szabályoknak a gyűjteménye, azt mondja meg, milyennek illik, vagy nem illik lenni. Az etika az alap, az etikett pedig mintegy ráépül erre, s a kettő között összhangnak kell lennie.” (Dr. Somos: Etika és etikett. Kézirat.)

A helyes viselkedés alapján véve a szocialista humanizmusnak a megvalósulása a mindennapi élet gyakorlatában. Világnézetünk, esztétikai műveltségünk és szocialista erkölcsi nézeteink együttesen alkotják azt az alapot, amelyre a helyes viselkedés formáit szilárdan rá lehet építeni. A jó társasági ember a szó igazi értelmében vett jó közösségi ember is, mert az élet hétköznapi, apró ügyeiben is figyelembe tudja venni a mások érdekeit, mert tiszteli bennük az embert, a humanumot.

Hallgatóink általában elutasítják az üres, tartalmatlan, s a külsőségekben hivalkodó formaságokat. De pozitívnek mégsem nevezhető mindenben a magatartásuk.

A társas érintkezés fő eszköze a beszéd. Figyeljük csak meg *beszédmódjukat*, amikor „maguk között vannak”, egymással beszélgetnek! A zsargon egyre jobban terjed még a jószándékúak között is. Úgy gondolják, ez az igazi „diáki”, „főiskolás hallgatóhoz méltó” társalgási

nyelv. Helyesen és szépen beszélni, valóban, ez a nehezebb, s megtanulásához magasabb kulturáltság is kell. Éreztessük meg velük nyelvünk szépségét. A pongyola stílusnak állandó csiszolgatása, az oda nem illő szavaknak kíméletlen irtása ne egyedül a magyar nyelv tanárának legyen feladata! Hogyan fognak tudni felfigyelni hallgatóink leendő tanítványaik stílushibáira, ha egyszer saját beszédmódjukban sem tudják fegyelmezni önmagukat?! Az sem vall kulturált magatartásra, sem jóízlésre, ha valaki nyelvünk ízét, zamatát káromkodásban gyakorolja. „Nagy tévedés a káromkodásban valami férfias megnyilvánulást látni! Silány pótlék az indulatok levezetésére, s a fegyelmezettség és önuralom teljes hiányára mutat.” (Borbély A.: i. m. 171. l.)

Kulturált embernek minden *írásbeli* megnyilatkozása helyes, pontos és rendes. De az írást nem a padokra, asztalokra való firkálással, „bevéséssel” kell hallgatóinknak gyakorolniuk. Az ilyen tevékenység nemcsak fegyelmezetlenségre, de felelőtlenségre is vall, hiszen a társadalmi vagyoni nem becsülését, a közvagyon lelkiismeretlen rongálását, pusztítását is mutatja.

Az ember kulturáltságának kétségtelenül meg kell mutatkoznia külsőségekben is. Ilyen „külsőség” a testi kultúra, a gondozottság. Testünk, ruházatunk, környezetünk gondozását nemcsak a higiénia követeli meg, de az egyén és a közösség érdeke is. A jómegjelenésű ember vonzó is, esztétikumuk fokozza fellépésének súlyát, s vonzásával a közösségnek is hasznára lehet. A ruházatkodásban egyesíteni kell a szépet és a hasznosat. A pedagógusnak különösen fontos ízlésesen öltözködnie: a jó ízléssel összeválogatott ruhadarabok egyrészt kellemesen hatnak a környezetre, másrészt fellépésének nevelő hatást is biztosítanak.

Pontosság tekintetében sincs minden rendben hallgatóinknál: pontosság a szavakban, a kifejezésekben, a kötelességteljesítésben, a felelősségvállalásban, — mindez e fogalom kategóriájába tartozik... Különösen el nem hanyagolható követelmény; a belső pontosság, — a belső összeszedettség, amely egyaránt megnyilatkozhatik a magatartásban, vagy akár a munka tervszerűségében. Ide tartozik az eseményeknek túlzás, színezés, ferdítés nélküli rögzítése, továbbszármaztatása, egyszerűen: az őszinteség is.

Megmutatkozik nem egy fiatalunknál korunk egy torz képződménye: a *jampec* is. Ha a jampecség csak külső megjelenési forma volna, csak mosolyt fakasztana, esetleg szánalmat keltene, de a jampecség akárhányszor belső magatartás, lelki eltorzulás, az egyéniség deformálódása is, éppen ezért nem mehetünk el közömbösen e jelenség mellett.

Különösen sok tennivalónk van hallgatóink jó ízlésre való nevelése területén. A rossz ízlésű ember míg egyfelől gyönyörködni tud a selejtesben, a laposban, a sekélyesben, a rikitóban, az üres, tartalmatlan ragyogásban, ugyanakkor nem tudja meglátni az egyszerű, a szerény, nem hivalkodó formában jelentkező igazi szépséget. (Ágoston Gy.: A nevelés elmélete, 46. l.) Arra kell törekednünk, hogy hallgatóink ízlése megalapozott legyen. Ennek egyik feltétele az értékes hagyományokkal való megismerkedés. Adjunk nekik alkalmat, hogy mennél több művé-

szeti ág alkotásaiban gyönyörködhessenek. Szépirodalmat pl. ne csak irodalom-szakosok olvassanak, zenét ne csak az ének-szakosok hallgassanak, a rajzkiállításokra ne csak az azonos szakosokat vigyűk el. Tekintsenek meg hallgatóink mennél több értékes filmet, szindarabot, táncbemutatót, és tudatosítsuk bennük az ezekben megmutatkozó szépet és példamutatót. És láttassuk meg velük az emberi cselekedetekben megnyilatkozó szépet is.

Hallgatóink fiúk és leányok vegyesen, s ez a tény sok problémát hoz magával. A szocialista pedagógia híve a fiúk és lányok együttnevelésének, mert leginkább így lehet megteremteni a feltételeket ahhoz, hogy fiúk és lányok a közös munkában, a közösség erősítésében együtt dolgozzanak, baráti, elvtársi kapcsolatot létesítsenek, megismerjék egymás emberi értékeit. A közös munkában elért értékes teljesítmények így kelthetnek bennük egymás iránt is kölcsönös tiszteletet.

Az együttlét sok ifjú modorára finomító, csiszoló hatással van, de nem egy van fiaink között, aki úgy hiszi, hogy a mindennapos együttlét, a munkatársi egyenlőség feloldja a nőnek kijáró tiszteletet, aki az „egyenrangúságot” túlságosan is egyénien értelmezi, s a kelleténél többet megenged magának. Ez beszédmódja tiszteletlenségében, bizalmaskodó mozdulataiban, de egész viselkedésében egyaránt megnyilatkozhatik... De mondjuk ki azt is, hogy akárhány hallgatónőnkől is hiányzik az a visszatartó és mégis barátságos büszkeség, amellyel a nőnek kijáró tiszteletet ki is érdemelné. Nem egy hallgatónőnél szinte presztizs-kérdés, hogy a főiskolára kerülve mielőbb szert tegyen párjára vagy (párjaira), ne mondhassa senki, hogy partner nélkül jár. Ez a partnerszerzés aztán akárhányszor nem ismer határt.

Semmi kifogásunk az ellen, hogy hallgatónőink éljenek a kozmetika áldásaival. De tegyék ezt ízléssel és mértékkel! Egyre több filmstár-frizurás, s rikítóan festett lánnyal találkozunk folyosóinkon, nem is szólva a cigaretta-füstfelhőről, mely utánuk bodrozódik. Lássák be hallgatónőink, hogy a legszebb szépség maga a fiatalság, amelyet ők magukénak mondhatnak. Széppé az arcot a belső jószág és a nemes tartalom teszi, s a lélek derűjének melege izzítja forróvá. Ha viszont ez nincs meg, roppant nehéz, démonivá mázolt ajkakkal és éjfeketére kormozott műszempillákkal pótolni azt. (Dr. Borbély A.: i. m. 171. l.)

Az ifjúságtól a szerelem elválaszthatatlan, s ehhez való joga is elvitathatatlan. De a szerelem is hozhat magával helytelen magatartásformákat. Az, ami a szerelmespárnak gyönyörűség: pl. összeölelkezve andalogni az Alma Mater folyosóin, — az a kívülálló néző, az egész közösség részére egyszerűen ízléstelenség. (Borbély A.: i. m. 172. l.)

A tánc régtől fogva egyik alkotó része az általános műveltségnek. A társas élet ma is megkívánja, hogy hallgatóink ismerjék a ma divatos táncokat. Tánctanulás közben hallgatóink a társas érintkezés sok hangulatos, udvarias formáját sajátíthatják el. „A kulturált tánc nemcsak a test mozgékonyágát, hajlékonyágát segíti kialakítani, de abban is segítségükre van, hogy leküzdjék azt a félszegséget, bátortalanságot,

bizonytalanságot, amely a társaságban a gyakorlatlan embert könnyen elfoghatja a másneműekkel szemben.” (Somos L. dr.: Etika és etikett.)

A táncos összejöveteleknek nemcsak a *kedélyképzés* kitűnő alkalmává kell válniuk, de a barátság ápolásának hagyományos iskoláivá is.

El kell érniük, hogy a kulturált viselkedés szabályai az állandó gyakorlás következtében szokásokká váljanak hallgatóinkban. Arra kell törekedniük, hogy az illem ne csak ünnepélyes alkalmakkor játszott szerep legyen hallgatóink életében, hanem mindennapos, magától értetődő magatartás. De értessük meg velük azt is, hogy a társaságbeli formák csak akkor értékesek, ha nem ürességet lepleznek, hanem valóban meglevő műveltség és emelkedett erkölcsi felfogás megnyilvánulásai.

Nincs olyan ember, akiben az összes emberi kiválóságok meglennének. Nem várhatjuk hallgatóinktól sem, hogy minden jótulajdonsággal fel legyenek fegyverkezve. De igényeket kell velük szemben támasztanunk, és elvárhatjuk, hogy a kulturális magatartás területén is pozitív mérleget mutassanak, s mint leendő tanárok, másoknak ilyen vonatkozásban is példaképei legyenek.

A társadalomért az értelmiségi vezető különösen felelős. Nyilvánvaló, hogy főiskolánk oktatóit igen nagy felelősség terheli munkájuk legsikeresebb végzéseért. Ezért nemcsak a hallgatóink magatartásában jelentkező hiányosságokat kell észrevennünk, hanem a *nevelőmunka* fogyatékosságait is. Sok oktató a maga feladatát elsősorban szaktárgya sikeres tanításában látja. És ez jól is van így, ha legalább másodsorban odatársul az oktatómunka mellé a nevelő tevékenység is. Ám hányszor marad el oktatás közben is a kínálkozó nevelési alkalom kihasználása! Magánérintkezésben pedig egyenesen kényelmetlennek érzi sok oktató, hogy a hallgatót csak barátilag is, csak legalább tréfás formában is egy-egy magatartásbeli hibájára figyelmeztesse... A hallgató pl. zsebre dugott kézzel beszél: ugyanakkor mégis kényelmetlen azt mondanunk: kérem, vegye ki a kezét a zsebéből (még ha el is ítéljük magunkban illetlensége miatt.) És ki teszi szívesen, hogy cigarettavég vagy egyéb hulladék elszórása esetén figyelmeztesse a hallgatókat?! (Borbély A.: i. m. 173. l.)

Az ifjúember sokszor van úgy, hogy szeretné tisztázni gondolatainak, véleményformálásának helyességét vagy helytelenségét. A segítségnyújtásnak egyik módja a *magánbeszélgetés*. Más helyen szóvá tettük már a kollégiumi beszélgetéseket, de hívjuk el magunkhoz is, főleg I. éves hallgatóinkat és beszélgessünk el velük problémáikról. Ezekkel a beszélgetésekkel nyerhetjük meg legjobban bizalmukat, de igen alkalmas ez a módszer arra is, hogy egyszerű, munkás-paraszt származású hallgatóink egy részénél még megmutatkozó kisebbség-érzést feloldjuk.

A másik eszköz a *személyes példaadás*. Az a tanár, aki állandóan kapcsolatot tart hallgatóival, s a velük való érintkezési forma a barátságos beszélgetés, az saját magatartásával hat legkönnyebben hallgatóira. Tekintélye ezzel mit sem csökken, ellenkezőleg —, emelkedik. Hallgatóink abban az életszakaszban vannak, amikor leendő hivatásuk-

hoz eszményképet keresnek. Nem közömbös, milyen magatartást tapasztalnak annak a részéről, akit nap mint nap maguk előtt látnak, s hogy milyen az az eszménykép, amelyet oktatóinak magatartását követve alakít ki magában.

Az egyik hallgató arra a kérdésre, hogy mit tart a kulturált magatartásról, kb. így válaszolt: Akiben megvan a belső lelki tartalom, annál a magatartás formája is megjön. — Nem ilyen egyszerű a dolog! Igaz, hogy az elsőrendű követelmény a belső tartalom megléte. Az is bizonyos, hogy olyan magatartást kívánunk hallgatóinktól, amelyben a tartalom és a forma harmonikus egységben jelentkezik. De a forma mégsem jön meg mindig magától. Ahhoz is követelés kell, s főleg sok-sok gyakorlás.

Hallgatóinkkal szemben a kulturális magatartás területén támasztott követeléseinket azonban nem lehet „tízparancsolat” formájában, sem faliújság útján, de még egy-két ismeretterjesztő előadás alakjában sem eleven valósággá érelni. Állandó, folyamatos tudatosításra van szükség! Ha a hallgató maga is készséggel vesz részt önmaga formálásában, feltétlenül menni fog a dolog. A becsületes önkritika, az állandó és kemény önellenőrzés előbb-utóbb kiirtja a hibákat és meghonosítja a szép-tulajdonságokat.

Fontos a szabályok ismerete, az önnevelés állandó készsége, de legalább ilyen fontos a megértő jóbarát, a segítő szándékú oktató, s az egész kollektíva önzetlen közreműködése. Itt segíthet legtöbbit a KISZ, a legkedvezőbb alkalmakat pedig az éppen most tárgyalt kulturális rendezvények, s általában az órán kívüli kulturális élet nyújtja.

Táncgyűttesek, táncklubok, táncos rendezvények

A táncgyűttesek és táncklubok tevékenysége mindenekelőtt esztétikai jellegű. Feladatuk általában megegyezik az esztétikai nevelés általános feladataival: elő kell segíteniök a szépség felfogását és átélését; segíteniök kell a jóízlés kialakításában, művelt, műértő közönség nevelésében, s nem utolsó sorban támogatnia kell a fiatalok művészi tehetségének kibontakozását.

Fontos, hogy hallgatóink meglássák és megtanulják a táncban a mozdulatok harmóniáját, pontosságát, kifejező erejét. A tánc, míg egyfelől elősegíti testi fejlődésüket, javítja testtartásukat, járásukat és kecsesebbé teszi mozdulataikat, — viselkedésüket is kulturáltabbá formálja.

A táncgyűttes nevelőmunkájának legfontosabb feladata a fiatalság magatartásának formálása, a jó közösség kialakítása, ami viszont első-sorban erkölcsi nevelésen múlik. A táncgyűttesek munkája kollektív produkció, mely eleve megköveteli a közösségi szemléletet és fegyelmet, hiszen egyetlen táncos tévedése, hibája a színpadon, — az egész gyűttes hosszú munkáját teheti tönkre.

A szocialista humanizmusra való nevelésben — mint tudjuk —

figyelemre méltó szerepe és jelentősége van az illemszabályok ismeretének és gyakorlásának. Ez viszont a társas táncklubok szorosan vett szakmai programja is.

Főiskolánkon évek óta működik népi táncsoport. A táncegyüttesben a népi tánccal való foglalkozás a már említett feladatok megvalósítása mellett sok lehetőséget nyújt a hallgatók hazafias és internacionalista érzelmeinek elmélyítésében. „A táncokon és népdalokon keresztül gazdagon és élményszerűen ismerhetik meg hallgatóink népünk és más népek érzelmvilágát. A tánchoz kapcsolódó néprajzi, történeti ismeretek elősegítik hazánk és más országok társadalmának sokoldalú megismerését.” (Társas-tánc 6. l.) A népművészet alkotásai tiszteletet ébresztenek alkotójuk: a hagyományokat nemzedékeken át őrző nép iránt. A szomszédos népek folklórjainak kapcsolatai, közös vonásai erősítik a népek egymásrautaltságának tudatát. Az összehasonlítás tiszteletet kelt mind saját népünk, mind a szomszédos népek iránt.

Ha nem is ilyen mértékben, de lehetőség nyílik a *társas-táncklubban* is az internacionalista szellem erősítésére. Akárcsak a sport, a társastánc is olyan kapocs, amely országhatároktól, társadalmi és nyelvi különbségektől függetlenül közelebb hozza egymáshoz az embereket, természetesen elsősorban az ifjúság rétegeit. Ugyanakkor a hazafiasság érzésének elmélyítését szolgáljuk, ha a nemzetközileg elfogadott társastánc mellett gondot fordítunk a hagyományos nemzeti táncok korszerű formában való táncolására is, és tudatosítjuk ennek jelentőségét.

A táncegyüttes művészi munkája csak akkor lesz eredményes, ha tagjai között az egymás iránti őszinteség, igényesség és tisztelet jegyében művészi összhang alakul ki.

Egy táncsoportban vagy táncklubban a tánc érzelmi jellegénél és a táncban is kifejeződő kapcsolatoknál fogva, a tagok között kifejlődhető szerelmi kapcsolatok sokkal fontosabbak a közösség és a közösségi munka szempontjából, mint akármilyen más klubban vagy szakkörben.

Egészen célt tévesztett pedagógia volna épp e területen a szerelmet kirekeszteni az ifjúság életéből, de éppen ilyen pedagógiai korlátoltság az is, ha strucc-politikával egyszerűen nem akarunk tudomást venni ezekről a kapcsolatokról, és szabad folyást engedünk bármilyen változatának. Elő kell segíteni, hogy az elkerülhetetlenül kialakuló szerelmi kapcsolatok őszinték, szépek, meleg szeretetet sugárzók, emberileg kedvesek legyenek. Nem hirdetünk szerzetesi szabályokat, de biztosítanunk kell a szocialista erkölcs normáinak betartását is. (Társastánc 12. l.) Ügyelnünk kell arra, hogy a táncsoportok, táncklubok megmozdulásai, próbái ne nyújtsanak alkalmat a kilengésekre. Hallgatóink erkölcsi fejlődéséért szülők és társadalom előtt, — elsősorban mi vagyunk felelősek.

A tánc nemcsak mint előadóművészet, hanem mint az egész hallgatóság egyik legkedveltebb szórakozási formája, gyakran kap helyet kulturális rendezvényeinken (szakesteken, kollégiumi esteken), s mint főiskolai bál nálunk különösen három ízben kerül előtérbe.

A tanév kezdetén megrendezésre kerülő *gólyabál* kedves hagyományt őrző műsorával az egészséges diákromantikát igyekszik meg-

őrizni a mindenkori hallgatóság számára, ugyanakkor az új elsőévesek bensőséges, meleg fogadását, a főiskolás hallgatóság nagy közösségébe való felvételét is jelképezi. A szórakoztató jelleg mellett különösen közvetlen hangulatot biztosít e rendezvénynek, hogy e napon az elsőévesek szüleit is meghívja falai közé főiskolánk igazgatósága, akárcsak a tanévet záró ballagási ünnepségre és bálra a IV. éves hallgatók szüleit, hogy e minden diák számára legemlékezetesebb nap élményeit szülő, tanár, diák egymás társaságában fogadhassa.

A tanév két határpontja között elhelyezkedő nagyszabású *farsangi bál* mellett, hogy a legszínesebb szórakozásra ad lehetőséget, igen sok gyakorlati jellegű feladat megoldásába vezeti be tanárjelöltjeinket. A megrendezés rendkívül sokirányú, bonyolult, komoly felelősséget is jelentő munkáját teljes egészében hallgatóink oldják meg. Remélhető, hogy e „főpróba” után hallgatóink majdani állomáshelyükön sem fognak visszariadni hasonló jellegű rendezési feladatok vállalásától.

Úgy látjuk, főiskolás ifjúságunknak érdemes foglalkoznia a tánc-kultúra problémáival, hiszen nem kevés részük lehet abban, hogy a tánc a nemes szórakozás eszköze legyen. „Falun, városban, iskolai rendezvényeken, kultúrotthonokban, általában mindenütt, ahol az ifjúság szórakozás céljából összejön, a tánc valamilyen formában szóhoz jut, s a pedagógus mindig érvényesítheti befolyását, illetve közreműködhetik abban, hogy a tánc megmaradjon a kultúra és a kulturáltság keretei között. (Dr. Somos L.: i. m.)

Ankétok, viták

Az ankétok nagy nevelő értéke abban van, hogy fejlesztik a megfigyelőképesseget, a bírálat képességét, a pontos és szabatos kifejező-készséget, s a bizonyítás, érvelés, cáfolás elsajátíttatásával helyes gondolkodásra szoktatnak. Műveltségfejlesztő értékük abban nyilvánul meg, hogy az ellentétes vélemények harcából, a vitában résztvevők együttes munkájából kiformalódik egy végső állásfoglalás, s annak nyomán valamely kulturális tény vagy erkölcsi igazságot a magunk számára is valóságnak fogadunk el.

Az ankétoknak általában igen nagy szerepük lehet az igazság szeretetére való nevelés szolgálatában. Rá kell *szoktatni* hallgatóinkat, hogy semmilyen ismeretet ne fogadjanak el gondolkodás, megfontolás nélkül. Merjenek ellenvetéseket tenni (nem akadékoskodni!), kételkedni, érezzék kötelességüknek, hogy a hallott, olvasott ismeretet mindig összevegyék a tényekkel. S ha a tények ellentmondanak bizonyos addigi ismereteknek, tételeknek, legyen bátorságuk más következtetésekhez is eljutni. Hallgatóink lelkébe kell vésni, hogy „a gondolkodás restsége, felületessége erkölcstelenség.” (Ágoston Gy.: i. m.)

A mindennapi kulturális, társadalmi, politikai élet, de mindenekelőtt maga a főiskolai élet gyakran ad alkalmat egy-egy aktuális problémának ankétszerű megbeszélésére.

Rendkívül fontosak és hasznosak lehetnek ezek a viták még akkor is, ha nem is törekszenek minden esetben a felvetett problémák végleges eldöntésére. (Filmankétok); már magával a problémának felvetésével és sokoldalú megvilágításával is hasznot hajthatunk. Hogy nem egy ankétunkon inkább csak akadozó hozzászólások, akadékoskodó megjegyzések hangzottak el, és nem egymással szemben álló álláspontok harcoltak, annak magyarázata legtöbb esetben nem is a vitára mindig kész ifjúságban keresendő, hanem inkább a vitáknak a megszervezésében. A legtöbb esetben a hiba ott van, hogy bár a vitavezető látja a tisztázandó problémákat, arra már nem gondol eléggé, hogy a vita anyaga a résztvevőkben is konkretizálódjék: a legelső feladat tehát az, hogy a vitaanyagot közelhozzuk a hallgatók ismereteihez és tapasztalataihoz. Igazi nevelő hatása akkor van a vitának, ha abban nem két-három (sokszor előre felkért) tag vitázik, a hallgatóság többsége pedig passzív marad, hanem ha a vita vezetője sok jelenlevőt tud bevonni akár új szempontok felvetésével, akár a csendben levők provokálásával.

Arra is vigyáznunk kell, hogy a magunk előrebocsátott állásfoglalásával, tanári tekintélyünk „bevetésével” ne nyomjuk el a hallgatók véleménynyilvánítási kedvét. A vita vezetőjének természetesen nagyon fel kell készülnie feladatára, de művészete éppen abban van, hogy amit mondani akar, azt is a vita résztvevőivel mondatja el. A jó vitában még a végső tanulságok is a hozzászólók szavaiban tükröződnek — ez mutatja meg éppen, hogy az igazságok bennük is tisztázódtak, — a vitavezető tanár már csak összefoglalja és aláhúzza ezeket az igazságokat. (Maróti Andor: Bevezetés a népművelés ismeretébe. 1963. 125. l.)

Kirándulások

A felsőoktatásban nincsen osztályfőnök és osztályfőnöki óra, nincsenek családlátogatások, szülői értekezletek. A főiskolai oktatóknak akárhányszor nincsen meg a személyes kapcsolatuk a hallgatókkal, nem ismerik egyéniségüket, problémáikat, ezért nem is tudhatnak velük egyéniségüknek megfelelően bánni; ezért van az, hogy tanár és hallgató között nem alakul ki az a kölcsönös bizalom sok esetben, amely pedig előfeltétele minden nevelés sikerének. (Komlósi Sándor: Kulturális nevelés a családban. 380. l.) Ezért kell a tanárnak megragadni minden alkalmat az órákon kívül is, hogy tanítványával magánemberként is találkozhasson.

Ezeknek a találkozásoknak kitűnő alkalmai a kirándulások. Arra kell törekedni, hogy a kiránduláson a tanszéknek lehetőleg minden oktatója részt vegyen, a hallgatók megfigyelésébe, a velük folytatott beszélgetésekbe így lehet nagyobb tervszerűséget bevinni; a megfigyelt tények mozaikjaiból, az oktatók kölcsönösen kicserélt tapasztalataiból így alakulhat ki egyre teljesebben a hallgatók egész lelkisége, egyéni képe. Természetesen arra vigyáznunk kell, hogy ez a megfigyelő szán-

dékunk ne váljon valami „mesterdetektívi” nyomozó eljárássá, ne menjen a kirándulások közvetlen, meghitt hangulatának rovására, s főképpen ne legyen a hallgató előtt is nyilvánvaló tendencia, mert ezzel csak elriasztjuk hallgatóinkat a kirándulásoktól. Ellenkezőleg: a sikeres kirándulás minden előfeltételének biztosításával el kell érünk azt, hogy megmutatkozzanak előttünk hallgatóink pozitív és negatív tulajdonságai, hogy így mennél több oldalról megismerhessük őket. A kirándulásokon szerzett tapasztalatokat az oktatók beszéljék meg, vessék össze az órákon szerzett tapasztalatokkal, s az így nyert tények alapján tervezzék meg további nevelőmunkájukat.

A személyiség megismerésének lehetősége mellett a kirándulások nagyon sok egyéb nevelő mozzanatot is magukban hordoznak. Tudjuk, hogy az erkölcsi-érzelmi nevelés szempontjából mindig legeredményesebb az erkölcsi tartalmat hordozó valóság közvetlen hatása. A szocialista hazafiság és munkaszeretet érzését pl. minden szónoki beszédnél jobban táplálja szocialista építésünk nagy alkotásainak meglátogatása, a szocialista munkáról szerzett közvetlen benyomás. A történelmi tanulmányok által felkeltett hazafias érzelmeket még tovább mélyíti pl. a történelmi emlékek helyszíni megtekintése és tanulmányozása. A szocialista hazafiságra való nevelés megköveteli, hogy hallgatóink sokoldalúan ismerjék meg hazánk jelenlegi gazdasági, politikai, társadalmi rendjét, a gazdasági és kulturális építés eredményeit. Szeretni csak azt tudjuk szívből és őszintén, amit ismerünk. Konkrét tények alapján kell megmutatnunk a felszabadulás óta megtett utat. Egyre több lehetőség nyílik arra is, hogy hallgatóinkkal az ország határait átlépjük. Más népek ifjúságával való találkozás, más népek gazdasági és kulturális eredményeivel való megismerkedés rendkívül hatásos eszköz lehet számunkra a proletárinternacionalizmus érzésének felkeltésében.

Külső kapcsolatok

Főiskolánk hallgatóságának kulturális tevékenysége messze túlnyúlik az iskolaépület falain. Intézetünknek kulturális szerződéseik vannak különféle intézményekkel (helyőrségi klub), tsz-ekkel, a Finomszerelvénygyárral, a Gárdonyi Géza Gimnáziummal stb. Az egymás műsorain való megjelenés, önálló műsoradás (Shakespeare-est, jugoszláv-est stb.) alkalmi, kultúrversenyek (Hámán Kató kulturális seregszemle), műsorcsere során hallgatóinknak alkalmuk nyílik emberekkel és különféle élet- és munkaformákkal megismerkedniük, miközben egyre előbbre jutnak a szocialista humanizmushoz vezető úton is. A város kulturális életében való szerepvállalások egyfelől előiskolát jelentenek számunkra a nyilvánosság előtt való szereplésben, ugyanakkor mindmégannyi felbecsülhetetlen jelentőségű alkalom is erkölcsi formálódásukhoz, s távlatnyitás a leendő hivatásukkal együttjáró teendők felé.

A főiskolai oktató

(Befejezés helyett)

A fentiekben vázlatosan ismertettük hallgatóink tanítási órákon kívül eső kulturális életének néhány olyan területét és formáját, amely nemcsak az oktató munka, de a nevelés számára is gazdag lehetőségeket kínál. Bár a különféle ifjúsági közösségek, amelyek keretein belül ez a kulturális élet lezajlik, a hallgatók önkéntes szerepvállalása jegyében jönnek létre, s ezért ezeknek közvetlen irányítása is az ő kezükben van, — a tanár látszólag csak a háttérben helyezkedik el, — mégis azt kell mondanunk: a nevelésnek központi tényezője itt is a pedagógus. Bizonyos, hogy érvényesül a hallgatóknak egymásra való hatása, s előbb-utóbb fontos szerephez jut az önnevelés motívuma is, mégis hallgatóink kíváncsi formálódása alig képzelhető el szakszerű tanári irányítás, szándékos és tervszerű nevelői ráhatások nélkül.

Kíváncsi, hogy a tanszékek a nevelő feladatot az eddiginél fokozottabb mértékben tegyék szívügyükké. Bármilyen elsőrendű feladat is számukra a szakmai képzés maradéktalan biztosítása, ne feledjék el, hogy az értelmi nevelés csak egy része a nevelés teljes egészének.

Kell, hogy minden tanszékvezetőt érdekelje szakosainak erkölcsi fejlődése, ne csak egy-egy fegyelmi esettel kapcsolatban figyeljen fel hallgatóinak magatartására, de ne is csak a legkiválóbbak sorsát kísérje figyelemmel, hanem az átlagosét is. Legyen minden tanszékvezető igényes a hozzátartozó hallgatókkal szemben minden vonatkozásban, keresse a velük való személyes és közvetlen hangulatú találkozások alkalmait, — nem utolsósorban éppen az általunk tárgyalt rendezvényeken is —, hívja magához hallgatóit mennél többször, hogy beszélgetésük kapcsán hallhassa esetleges problémáikat, s azok megoldásában segítségükre lehessen. És álljon előttük mindenkor úgy, mint követésre érdemes példakép.

A pedagógus eredményes munkájának egyik legfontosabb előfeltétele a nevelésben is az a tekintély, amelyet ő maga vív ki magának, mint a társadalom legfőbb érdekeinek képviselője.

Tekintélye részben szakmai jellegű: ennek alapja tudása, amihez alapos felkészültség és határozottság kell, s a maga küldetésében való rendíthetetlen hit.

Am szükséges, hogy legyen emberi tekintélye is, amit határozott világnézete és erkölcsi felfogása, példaadó magatartása, magasfokú általános műveltsége, sokirányú tájékozottsága, neveltjeivel való őszinte emberi kapcsolata biztosíthat neki. Legyen szíves és kedves egyéniség, legyen képes a maga tudásának vonzó formában való átadására, tudja ösztönözni hallgatóit az állandó önképzésre, de ő maga se álljon meg soha az önművelés, a továbbképzés útján! Tervszerű ráhatásai következtében neveltjeinek egész erkölcsi karaktere, egész emberi magatartása úgy fejlődhet, hogy cselekedeteikben egyre kevesebb lesz az ösztönös, s egyre több lesz a tudatos lépés. Az öntudatosodásnak a folyamatát közben sokban elősegíti majd hallgatóinknak egyre gyarapodó

élettapasztalata, de a tanulás által szerzett egyre növekvő ismeretanyag is. Főiskolánk sajátos jellege azonban ennél az öntudatosodásnál is többet kíván neveltjeitől.

Hallgatóinknak a nevelés során el kell jutniuk arra a fokra, ahol a megszerzett ismeretek és erkölcsi értékek mellé állandó jelleggel társul mint hivatástudat: e megszerzett javak továbbadásának képessége és állandó készsége.

Tanárképző nevelőmunkánk csak úgy lesz teljes, ha annak eredményeként hallgatóinkban meggyőződéssé érik, hogy ők maguk a nevelésnek nemcsak tárgyai, de — a főiskolás évek múlásával — egyre inkább immár az alanyai is, akik továbbviszik a mi munkánkat, s akik majdani tanítványaikért éppen olyan felelősek lesznek, mint amilyen felelősek ma mi vagyunk örejtük.

FONTOSABB FORRÁSMUNKÁIM

Ágoston György: A kommunista erkölcs tartalma és az erkölcsi nevelés feladatai. 1962.

Ágoston György: A nevelés elmélete. 1962.

Búzás László: Bevezetés a pedagógiába.

Közösségi nevelés középiskoláinkban. (Tapasztalatgyűjt. 1954.)

Várnagy Lászlóné: A szokás és szoktatás szerepe. 1962.

Makarenko: Válogatott pedagógiai tanulmányok. 1949.

Szvéték Sándor: A kollégiumi közösség kialakítása. 1960.

Társastánc. (Klubelnökök vizsgaanyaga. 1964.)

Orosz Bertalanné: Korszerű irodalmi ismeretterjesztés.

Komlósi Sándor: Kulturális nevelés a családban. 1955.

Kövesi Józsefné: Az iskolai irodalmi színpadok munkájáról. 1964.

Burget—Kovácsvölgyi: Hogyan viselkedjünk? 1962.

Szülőknek a nevelésről. (A Népszabadság pedagógiai vonatkozású cikkei. 1963.)

Tyerszkij: A klubmunka és játék Makarenko közösségében. 1964.

Bakos József dr.: A nyelvi műveltség fejlesztése a kulturális nevelőmunka keretében. (Felsőoktatási Szemle, 1956. 7—8. sz.)

Bakos József dr.: Az Egri Pedagógiai Főiskolán folyó kulturális nevelőmunka. (Felsőoktatási Szemle, 1954. 12. sz.)

Etikett, társasélet, protokoll. 1960.

N. V. Kuzmin: A pedagógiai képességek kialakulása. 1963.

Somos Lajos dr.: Etika és etikett. (Kézirat.)

Népművelési Értesítő, 1961. 1., 2., 3. sz.

Mezei Éva: A műkedvelő irodalmi színpadokról.

Durkó Mátyás: A gyakorlati foglalkozások szerepe az egyetemi népművelési szakképzésben. 1961.

Dr. Borbély Andor: Hallgatóink kulturált magatartása. (Felsőoktatási Szemle, 1958. 3. sz.)

Mit vár a társadalom az iskolai oktatóktól. (Cikkgyűjtemény, 1962.)

Maróti Andor: Bevezetés a népművelési ismeretekbe. 1963.

Dr. Radnai Béla: Az ifjúkor pszichológiája. 1964.

Dr. Komlósi Sándor: A szocialista erkölcsi nevelés a tanítási órán kívül.